

РОЗВИТОК СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ФАНТАСТИЧНОЇ КАЗКИ

DEVELOPMENT OF VERBAL CREATIVITY OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE WITH THE HELP OF A FANTASTIC TALE

Стаття присвячена одній з актуальних проблем розвитку словесної творчості дітей передшкільного віку. Базова програма визначає його як одне із провідних завдань сучасної освіти. У стихійному пошуку нових методів і технологій, спрямованих на його реалізацію, поза увагою залишається такий ефективний і перевірений часом засіб розвитку словесної творчості, як казка. Саме казка якнайкраще активізує дитячу уяву і творчість, служить зразком зв'язної розповіді і літературної мови, джерелом образів і сюжетів. Цим зумовлена актуальність дослідження. Зокрема, розкривається сутність таких понять, як «творча діяльність», «словесна творчість», «мовленнєвотворча діяльність», «фантастична казка», «ігри-фантазування», «нетрадиційні методи роботи з казкою». Основна увага зосереджується на теоретико-методичних засадах розвитку словесної творчості казкою в дітей передшкільного віку. Науковці зазначають, що головною цінністю творчої діяльності є не створення певного продукту, а самореалізація та самовдосконалення дитини. У педагогічних дослідженнях доведено, що мовленнєвотворча діяльність успішно здійснюється у старшому дошкільному віці під впливом спеціального навчання.

Досягнення високого рівня розвитку мовлення словесної творчості можливе лише за певних умов: розвитку психічних процесів, насамперед творчої уяви, розвитку всіх сторін мовлення, багатого життєвого досвіду дитини, спеціально організованого навчання та правильно обраного засобу розвитку словесної творчості. Старші дошкільники вже мають вміння вільно фантазувати, складати різноманітні оповідки, створювати казки за опорними схемами або сюжетними картинками, самостійно вигадувати образи та сюжети. Водночас одним із найбільш ефективних і доступних засобів розвитку словесної творчості є казка, яка служить зразком побудови зв'язної розповіді, яскравих образів, літературної мови. Особливо фантастична казка активізує дитячу фантазію, спонукаючи до творчості. Головною й обов'язковою ознакою всіх груп фантастичних казок є незвичайність описуваного, надприродність, таємничість, фантастичність подій, динамічність їх розгортання. Висвітлюються критерії, рівні сформованості досліджуваного явища. Обґрунтовується методика формуального експерименту. Зазначається також, що концепція дослідження забезпечується єдністю методологічного, теоретичного та методичного аспектів.

Ключові слова: словесна творчість, діти передшкільного віку, творча діяльність, фантастична казка, ігри-фантазування,

нетрадиційні методи роботи з казкою, мовленнєвотворча діяльність.

The article is devoted to one of the urgent problems of development of verbal creativity of children of preschool age. The base program defines it as one of the leading tasks of modern education. Seeking for new methods and technologies aimed at its realization, such an effective and time-tested tool for the development of verbal creativity as a fairy tale remains undressed. Namely, the fairy tale best activates children's imagination and creativity, serves as an example of coherent storytelling and literary language, the source of images and plots. This concept determines the relevance of the study. In particular, the essence of such concepts as creative activity, verbal creativity, speech-creative activity of a fantastic fairy tale, games-fantasizing, unconventional methods of work with a fairy tale are revealed. The main focus is on the theoretical and methodological foundations of the development of verbal creativity a fairy tale in pre-school children. Scientists note that the main value of creative activity is not the creation of a certain product, but self-realization and self-improvement of the child. Speech-creative activity is successfully carried out in the senior preschool age under the influence of special education, as evidenced by pedagogical research.

A high level of development of verbal creativity is possible only under certain conditions: development of mental processes, first of all creative imagination, development of all sides of speech, rich life experience of the child, specially organized training and properly selected means of development of verbal creativity. Older preschoolers should already be able to fantasize freely, make a variety of stories, create fairy tales by supporting schemes or story paintings, and invent their own images and plots. At the same time, one of the most effective and accessible means of developing verbal creativity is a fairy tale that serves as a model for constructing a coherent story, vivid images, and literary language. And especially a fantastic fairy tale activates children's imagination, stimulating creativity. The main and obligatory feature of all groups of fantastic fairy tales is the strangeness of the described, the supernatural, the mystery, the fantastic of the events, the dynamic of their unfolding.

The criteria, levels of formation of the studied phenomenon are highlighted. The technique of forming experiment is substantiated. It is also noted that the concept of research is ensured by the unity of methodological, theoretical and methodological aspects.

Key words: verbal creativity, children of preschool age, creative activity, fantastic fairy tale, fantasy games, unconventional methods of working with fairy tale, speech-creative activity.

УДК 37.013.74

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-1-37>

Непомняца І.М.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти

Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського

На сучасному етапі розвитку суспільства Україна потребує освічених, творчих, самодостатніх, активних особистостей, особливо в передшкільному віці, формування і розвиток яких є головним завданням освіти.

Одна з важливих і актуальних проблем – розвиток словесної творчості дітей передшкільного віку. Базова програма визначає його як одне із провідних завдань сучасної освіти. У стихійному пошуку нових методів і технологій, спрямованих

на його реалізацію, поза увагою залишається такий ефективний і перевірений часом засіб розвитку словесної творчості, як казка. А саме казка якнайкраще активізує дитячу уяву і творчість, служить зразком зв'язної розповіді і літературної мови, джерелом образів і сюжетів. Цим зумовлена актуальність дослідження.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити вплив фантастичної казки на розвиток словесної творчості старших дошкільників. Завдання дослідження: розкрити сутність понять «творчість», «словесна творчість», «фантастична казка»; перевірити вплив фантастичних казок на розвиток словесної творчості старших дошкільників.

Серед творчих проявів дітей дошкільного віку особливе місце посідає словесна творчість – первинна форма літературної творчості – спеціально організований, зумовлений мотивацією процес створення дитиною твору в будь-якій формі мовленнєвого висловлювання, що відповідає певним літературним нормам [2]. Отже, словесна творчість – своєрідна вершина або результат досить високого рівня розвитку мовлення й уяви. Сучасні дослідники підкреслюють величезний вплив творчості на становлення повноцінної особистості, здібностей дитини, її потреб і мотивів поведінки. Дошкільний вік визначається вченими як особливо сприятливий для розвитку творчості, мовленнєвої також (Е. Белкіна, Н. Ветлугіна, Л. Виготський, Н. Георгян, В. Давидов, О. Дронова, О. Запорожець, Д. Ельконін, В. Кудрявцев, В. Моляко, Н. Орланова, Т. Пироженко, В. Сухомлинський, О. Ушакова й ін.).

Дослідники дитячої творчості визначили критерії оцінки творчого продукту в різних видах художньої діяльності: в образотворчій (Е. Белкіна, О. Дронова, Т. Казакова), художньо-мовленнєвій (А. Богуш, Л. Ворошніна, Н. Гавриш, Н. Орланова, С. Чемортан); виявлено взаємозв'язок розвитку уяви і дитячої художньої діяльності (О. Дяченко, О. Пороцька, О. Христ). Лінгводидактичний аспект означеної проблеми практично втілено в низці дисертаційних досліджень останніх років (Т. Алієва, Л. Ворошніна, В. Захарченко, С. Ласунова, Т. Постоян, О. Ушакова й ін.). Науковці зазначають, що головною цінністю творчої діяльності є не створення певного продукту, а самореалізація та самовдосконалення дитини. У педагогічних дослідженнях доведено, що мовленнєвотворча діяльність успішно здійснюється у старшому дошкільному віці під впливом спеціального навчання.

Досягнення високого рівня розвитку мовлення словесної творчості можливе лише за певних умов: розвитку психічних процесів, насамперед творчої уяви, розвитку всіх сторін мовлення, багатого життєвого досвіду дитини, спеціально організованого навчання та правильно обраного засобу

розвитку словесної творчості. Старші дошкільники вже мають вміти вільно фантазувати, складати різноманітні оповідки, створювати казки за опорними схемами або сюжетними картинками, самостійно вигадувати образи та сюжети. Н. Гавриш, Е. Короткова, Н. Орланова, Є. Тихеева, Є. Фльоріна наголошують на важливості навчання творчого розповідання та називають провідні засоби розвитку словесної творчості: природа, фольклор, іграшки, театралізована діяльність, ілюстрації, розвиток поетичного слуху.

Одним із найбільш ефективних і доступних засобів розвитку словесної творчості є казка, яка служить зразком побудови зв'язної розповіді, яскравих образів, літературної мови. А особливо фантастична казка активізує дитячу фантазію, спонукаючи до творчості.

У фантастичних казках незвичайність персонажів чи подій пояснюється цікавістю праслав'ян до чародійства. Незвичайність є обов'язковим елементом фантастичної казки. Серед фантастичних казок виділяють «героїчні казки». Героїчними вони називаються тому, що в центрі зображення перебуває образ героя-богатиря, лицаря, завдяки мудрості, доблесті якого відбуваються всі події казки. Героїзм у фантастичних казках – це обов'язковий елемент, оскільки вони виникли та розвинулись у передкняжий та княжий періоди слов'янської історії.

Головною й обов'язковою ознакою всіх груп фантастичних казок є незвичайність описуваного, надприродність, таємничість, фантастичність подій, динамічність їх розгортання. Центральним мотивом кожної казки є зображення подорожі, дороги її головного героя. Важливою ознакою фантастичних казок є динамізм. Розвиток сюжету відбувається через події навколо головного героя. Дія розгортається не лише в часі, а також у просторі, який постійно змінюється. Категорії часу та простору функціонують за певними ознаками. Час майже не вказується – не повідомляється, скільки часу пройшло між указаними подіями (наприклад, скільки герой був у дорозі). Часові періоди часто підміняють один одного. Простір у фантастичних казках плинний. Чуже, потойбічне царство, розташоване під землею, у воді, на небі, на високому дереві тощо. Воно функціонує за своїми особливими законами. Межею між царствами служать ліс, море, рослини, гора, печера й ін., перейшовши або перестрибнувши які герой опиняється в потойбіччі. Інколи цей перехід можливий лише в певний зачарований час. У цьому героєві можуть допомагати інші персонажі – живі чи неживі істоти. Чуже царство завжди виявляється ворожим до головного героя. Він обов'язково проходить через випробування та небезпеку, що вимагають від нього сили фізичної та магічної, коли він їх проходить, то отримує нагороду. Дослідник В. Пропп

виділяє сім основних персонажів: 1) герой; 2) суперник (той, проти кого бореться герой); 3) псевдогерой (той, хто присвоює результат героя); 4) чудо-помічник; 5) дарувальник (той, хто нагороджує героя); 6) об'єкт, який шукає герой; 7) відправник (той, хто ставить умови, відправляє героя в дорогу) [3, с. 426–429].

Сюжетно-композиційна побудова фантастичних казок має сталі закони побудови. Їхній сюжет розгортається динамічно та у хронологічній послідовності. Елементи сюжету завжди розміщені у традиційному порядку, який ніколи не змінюється. Поширене явище – наявність кількох кульмінацій, часто однотипних за силою й емоційним напруженням. Співвідношення елементів сюжету завжди стало. Експозиція – коротка і чітка. У ній зазвичай повідомляється про місце чи час подій. Зав'язка казки традиційна: це може бути наказ виконати конкретне завдання. Розвиток дії завжди динамічний – головний герой вирушає в нелегку путь, часто в потойбічний світ. На путі герой зустрічає незвичайних людей, представників природи, чарівних істот, від яких може отримати магічних помічників або поради на майбутнє. Основні події розгортаються в потойбіччі – іншому царстві, з якого герой повинен узяти необхідну йому річ – молодильні яблука, живу воду або викрадену царівну. Для цього персонажеві доводиться долати надзвичайні труднощі та проходити страшні випробування, які йому вдається витримати лише завдяки чарівній силі його помічників.

Найпоширеніша кульмінація фантастичної казки – двобій героя й антигероя, який зазвичай завершується перемогою героя. Після головної кульмінації можуть бути ще кілька. Кульмінаційним моментом може бути смерть героя та його оживлення живою водою. Поширеним видом допоміжної кульмінації є сцена втечі героя та погоні за ним родичів убитого ворога. Розв'язка завжди проста – зло переможене, справедливість відновлена, творці зла покарані, творці добра нагороджені за свої вчинки; головний герой отримує царство й наречену. Традиційна кінцівка стверджує непереможність добра й невмиручість його творців.

Фантастична казка як жанр є своєрідною сумішшю інших жанрів. Увібравши в собі елементи давніх та сучасних їй фольклорних різновидів, вона водночас стає основою та джерелом розвитку інших народнопоетичних жанрів. Будучи надзвичайно живучою, фантастична казка, яка на слов'янських землях зародилася задовго до християнської епохи, донесла до наших днів відлуння прадавніх вірувань, уявлень і традицій наших предків [3, с. 442–445, 457].

Казка зачаровує дитину образністю рідного слова, красою співучої української мови. Казку можна читати щодня. Але варто пам'ятати, що читання – це серйозна справа. Слухання твору

вимагає від маленької людини розумового напруження, зосередження уваги. Кінцевим результатом читання та слухання має бути розуміння дитиною прочитаного. Якщо дитина зуміла уявити події, що відбуваються в казці, вона легко зможе їх переказати. Надзвичайно велику роль у сприйнятті дитиною художнього твору відіграє мова дорослого. Виразність мови забезпечується інтонацією, що надає мові мелодійності. Яскрава, виразна мова дорослих привертає увагу дітей, полегшує розуміння та запам'ятовування. Казки збагачують словниковий запас дитини, допомагають правильно будувати діалоги, впливають на розвиток зв'язного логічного мовлення. Але, окрім усіх цих ключових завдань, не менш важливим є формування в дітей передшкільного віку мовних навичок і умінь – вибір потрібного слова із синонімічного ряду, використання порівнянь, визначень, оволодіння елементами словотворення й словозміни, конструювання словосполучень і речень. Саме в цьому велике значення мають нетрадиційні форми та методи роботи з казкою.

Розпочинаючи роботу з казкою, ми навчаємо дитину вмінню уважно слухати та розуміти зміст прочитаного. Але щоб правильно зрозуміти художній твір, необхідно яскраво уявляти все зображене в ньому, замислитись над ним. Тільки таке читання принесе дитині глибоку насолоду, збагатить новими знаннями, навчить розуміти людей, правильно оцінювати їхні вчинки й поведінку, а також різні події та явища.

Нетрадиційний підхід у роботі з казкою дає можливість дитині нестандартно, оригінально, по-своєму не тільки сприймати зміст, а й творчо перебудовувати хід казки, вводити непередбачені ситуації, придумувати різні кінцівки, поєднувати декілька сюжетів в один [3].

Для розвитку мовлення дітей можна використати метод придумування нових назв до добре відомих казок. Наприклад, до казки «Рукавичка» діти придумали такі назви: «Як дід загубив рукавичку», «Незвичайний будиночок» та інші. Такий вид роботи з казкою розвиває логічне мислення дітей, стимулює дитину до пошуку потрібних слів, тому що назва казки повинна чітко відображати її зміст.

Ефективним методом роботи є введення в добре знайому казку нових казкових персонажів. Наприклад, кого б ще міг зустріти Колобок, коли біг по доріжці. Діти придумують різних героїв, навіть таких як черепашка, равлик, їжачок, метелик. Такий прийом розвиває уяву та фантазію дитини, викликає в дитини бажання творити.

Цікавим є введення до казки нового казкового персонажа замість звичного головного героя. Наприклад, не півник Голосисте Горлечко знайшов колосок, а зайчик Сіра Шубка. Діти розмірковують над тим, що могло б відбуватися в казці в такому разі. Цей прийом підтримує інтерес до казки, вод-

ноч порушує звичні стереотипи, повертає сюжет казки в нове русло.

Говорячи про важливість мовного та розумового розвитку дитини, не можна не згадати про метод аналогій, який допомагає формувати асоціативне мислення, що є необхідним і для майбутнього школяра, і для дорослої людини. Так, прочитавши дітям казку «Курочка ряба», пропонуємо пригадати, у яких казках також є мишка. Діти починають згадувати і відшукувати паралелі.

Усі ці нетрадиційні методи роботи з казкою спрямовані на розвиток мовленнєвих здібностей дитини і словесної творчості.

Для дітей казки є найулюбленишим жанром художніх творів. Діти можуть слухати казки безліч разів. Вони цікаві дітям своєю простотою та зрозумілістю. Казки збагачують і активізують словниковий запас дитини, розвивають зв'язне логічне мовлення, допомагають правильно будувати діалоги. Діти легко запам'ятовують образні вирази: лисичка-сестричка, вовчик-братик, зайчик-побігайчик; повтори: далеко-далеко, котиться-котиться, летіла-летіла; пісеньки головних казкових героїв – колобка, кози-дерези, кривенької качечки.

Головною метою даного циклу вважається не збільшення кількості казок, які знають діти, та просте їх переказування, а більш детальне засвоєння знайомих казок і на їх основі створення дітьми нових художніх образів і творів [3].

Для дослідження було обрано дві групи дітей із приблизно однаковим рівнем розвитку, у яких працюють вихователі однакової кваліфікації. Метою констатувального етапу експерименту було здійснити вимірювання показників сформованості словесної творчості у старших дошкільників.

З метою отримання експериментальних даних були визначені такі критерії і показники оцінювання розвитку словесної творчості старших дошкільників: 1) літературознавча обізнаність, яка виявляється у знаннях літературних творів; наявності елементарних знань про жанри, композиційні та жанрові особливості, про засоби художньої виразності; вміння переносити ці знання в самостійну творчу діяльність; а також у сприйманні літературних творів в єдності їхнього змісту та художньої форми; 2) мовленнєва компетентність, про що свідчить володіння різними типами висловлювань, великий обсяг словника, розуміння та доцільне використання в мовленні слів та словосполучень, різноманітність у використанні мовних засобів, точність мовлення – вміння вибирати такі слова, які найкращим чином передають зміст висловлювання, розкривають його тему та головну думку в логічній послідовності; 3) креативність, показниками якої були оригінальність задуму, свобода вибору сюжетної лінії висловлювання, мовних засобів втілення образу; здатність створити власний сюжет, готовність до багатоваріантного

розв'язання творчого завдання; індивідуальність у доборі засобів мовленнєвої виразності; чутливість до незвичайного та здатність помічати важливі деталі, загальна творча спрямованість особистості. Тобто визначення ступеня креативності ми пов'язували з особливостями уяви і мислення; 4) образність, що виявлялася в багатстві, точності, доречності використаних засобів створення художнього та мовного образу, вживання засобів інтонаційної виразності та стилевої образності; 5) гнучкість думки, що полягала у здатності швидко переключатися з однієї ідеї на іншу; бачити, що інформацію, отриману в одному контексті, можна використати і в іншому; 6) сміливість, що полягала у здатності ухвалювати рішення в ситуаціях невизначеності, не боятися помилитися і доводити справу до кінця; 7) ставлення дитини до мовленнєвих творчих дій, про що свідчили: інтерес, бажання фантазувати, складати різні зв'язні висловлювання, ініціативність, самостійність, творча активність [1].

З метою узагальнення експериментальних даних було здійснено статистичне групування дітей за трьома рівнями розвитку словесної творчості, як-от: високий, середній, низький. До високого рівня розвитку словесної творчості ми віднесли дітей, які за результатами тестування і виконання завдань отримали 75% і більше від максимальної кількості балів; до середнього рівня – від 74 до 50%; до низького рівня – менше 50%.

З метою виявлення рівня розвиненості виділених критеріїв було підібрано експериментальні завдання: «Розповідь за власним малюнком», «Складання розповіді на запропоновану тему», «Назви слова».

У процесі констатувального експерименту виявлено, що в дітей експериментальної групи № 2 рівень розвитку словесної творчості значно вищий, ніж у групі № 1. Тому доцільно обрати групу № 1 контрольною, для подальшого вдосконалення розвитку словесної творчості на формульованому етапі експерименту.

Мета формуючого етапу експерименту – через спеціально підібрану систему занять, вправ сприяти розвитку словесної творчості і збагаченню активного словника дітей різними засобами виразності, привчити використовувати їх у різних ситуаціях спілкування. Здійснювати взаємозв'язок лексичних, граматичних вправ у процесі переказу літературних творів і складання дітьми монологічних висловлювань сюжетного характеру.

Розвивати активне творче ставлення до літературно-мовного матеріалу через використання ігор-фантазувань, вправ, завдань. На даному етапі проводились такі заняття, які включали в себе ігри-фантазування. Теми занять: «Читання оповідання К. Ушинського «Лисичка-сестричка». Складання загадок про лисичку і опис за структурно-

логічною схемою»; «Розповідання української народної казки «Зачарована дівчина»».

Щодо результатів першого етапу варто зазначити, що завдання активізувати і зацікавити дітей до складання власних казок і малих фольклорних форм було виконано. Але більшість дітей у процесі складання власних висловлювань потребували допомоги з боку вихователя, тому стимулювання, корекція творчого розповідання, підказка слова, повторення останнього слова, фрази, натяк, допоміжні запитання, сумісне мовлення тощо активно використовувалися не тільки на першому, а й на наступних етапах для тих дітей, хто відчував певні труднощі. Уже на першому етапі стали помітними якісні зміни щодо переказу дітьми творів, засвоєння жанрових особливостей і деяких засобів художньої виразності.

На другому етапі було поставлено завдання розвивати швидкість, гнучкість мислення, творчу уяву через використання ігор-фантазувань, знань і вмінь, набутих на першому етапі. Теми занять: «Складання казки за віршем Г. Чубая «Хмарка йшла на іменини»», «Складання творчої розповіді за віршем Петра Ребра «Соняхи»», «Складання казки за віршем Л. Повх «Жабка»».

На третьому етапі важливо було підвести дітей до усвідомленого переносу сформованих уявлень про жанрові особливості, засоби виразності мови в самостійну творчість. Теми занять: «Гра-фантазування «Добери рими»», «Складання казки за віршем В. Струтинського «Таємниця»», «Складання власної казки за сюжетом казки «Лисиця й Журавель»».

Під час формуючого етапу експерименту виявлено, що в дітей значно підвищився інтерес до поезії, казок; з'явилося бажання складати власні казки, більшість дітей використовували влучні вирази, засоби художньої виразності у своєму мовленні. Проведена робота свідчить про доцільність використання ігор-фантазувань у навчанні дітей складати казки, та можливість і необхідність використання фантастичних казок у процесі розвитку словесної творчості дітей старшого дошкільного віку. Казки позитивно впливають на розвиток словесної творчості, розширюють словниковий запас, учать використовувати засоби виразності у власному мовленні.

Метою контрольного етапу експерименту було визначення динаміки показників рівня сформованості словесної творчості в дітей старшого дошкільного віку під впливом фантастичної

казки. Після проведення формуючого етапу експерименту було проведено повторне вимірювання рівня розвитку словесної творчості в дітей старшого дошкільного віку. Аналіз результатів показав, що в експериментальній групі значно підвищився рівень сформованості словесної творчості, а в контрольній групі фактично залишився на тому ж рівні. В експериментальній групі: 30% дітей мають високий рівень; 57% дітей мають середній рівень; 13% дітей мають низький рівень. У контрольній групі: 29% дітей мають високий рівень; 52% дітей мають середній рівень; 19% дітей мають низький рівень.

Аналізуючи результати експерименту, необхідно підкреслити, що значно зросла ініціативність дітей, їхня активність, фантазування під час складання власних творів, діти стали наполегливими, самостійними, майже в усіх дітей з'явилися бажання знайомитись із новими казками, інтерес до складання власних казок. У процесі експерименту діти засвоїли жанрові особливості віршів, казок, засоби інтонаційної та мовної виразності, які потім використовували під час складання власних казок.

Отриманні експериментальні данні дозволяють зробити висновок про ефективність методики розвитку словесної творчості дітей старшого дошкільного віку засобами фантастичної казки. Словесна творчість виявляється в умінні дітей самостійно, образно, зв'язно та виразно будувати власні твори. Вони сприяють розвитку зв'язного мовлення в дітей, відіграють велику роль у досягненні дітьми високого рівня мовленнєвої культури, що характеризується багатством, точністю і виразністю, формують у дітей граматичну компетентність, розвивають усі психічні процеси, головне – спонукають дитину до самостійної творчої діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бурлака Л. Дитячий фольклор – феномен дитячої творчості. *Дошкільний навчальний заклад*. 2007. № 7. С. 36–40.
2. Гавриш Н. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці. Донецьк : ТОВ «Лебідь», 2001. 218 с.
3. Шибіцкая А. Словесное творчество в детском саду / под ред. Н. Ветлугиной. Москва : Просвещение, 1974.
4. Завязун Т., Семенюк О. Нетрадиційні методи роботи з казкою як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Обдаровна дитина*. 2008. № 7. С. 41–48.